

Джоузеф Чилтън Пиърс

ВЪЛШЕБНОТО ДЕТЕ

София, 2024

Преводът е направен по изданието

Joseph Chilton Pearce

MAGICAL CHILD

This edition published by arrangement with Dutton, an imprint of Penguin Publishing Group, a division of Penguin Random House LLC.

All rights reserved including the right of reproduction in whole or in part in any form.

Copyright © Joseph Chilton Pearce, 1977

© Издателство „Изток-Запад“, 2024

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

© Елена Стоянова превод, 2024

ISBN 978-619-01-1468-0

ДЖОУЗЕФ ЧИЛТЪН ПИЪРС

ВЪЛШЕБНОТО ДЕТЕ

Превод от английски
Елена Стоянова

Това е една от най-важните и красиви книги, които някога съм чел... В написаното прозира страстта на човек, който не просто е загрижен, но и знаещ.

Колин Търнбул

Разбивайки представите ни за детството, може би Пиърс ще направи достатъчно голям пробив, за да може през него в живота ни да се върнат малко повече невинност и фантазия. Силна, добре аргументирана книга, в която се разказва за мъдростта на детството и която показва защо и как трябва да се учим от децата.

Сам Кийн, автор на *Огън в корема*

Съдържателна книга... Надявам се да помогне на хората да разширят перспективата на своя логичен, рационален ум.

Фредерик Лебойер

Не може да не се вдъхновиш.

„Минеаполис Стар Трибюн“

Съдържание

Благодарности.....	ix
Предговор	xi

Част I. Чудовищното недоразумение

Глава 1	Даденото обещание <i>Величествено наследство</i>	3
Глава 2	Смяна на матрицата <i>От известното към неизвестното</i>	18
Глава 3	Интелигентността като взаимодействие	28
Глава 4	Стрес и учене.....	32
Глава 5	Новата демонология <i>Прогонване на природата</i>	38
Глава 6	Бомба със закъснител <i>В родилната зала</i>	46
Глава 7	Разрушаване на връзката <i>Нашият край е в нашето начало; нашето начало е нашият край</i>	59

Част II. Светът

Глава 8	Представа <i>Виждате ли?</i>	77
Глава 9	Цикъл на компетентността	86
Глава 10	Установяване на матрицата	93

Глава 11	Светът такъв, какъвто е.....	106
Глава 12	Попълване на детайлите.....	127
Глава 13	Разделение на труда <i>Раждането на Аза</i>	135
Глава 14	Първични възприятия <i>Привързване към Земята</i>	142
Глава 15	Играта <i>В служба на оцеляването</i>	155

Част III. Трансформиране на гаденото

Глава 16	Минаване с танц през пукнатината <i>Операционално мислене</i>	167
Глава 17	Двупосочният поток <i>Асимилация-акомодация</i>	180
Глава 18	Към автономия <i>Разделяне на мозъка</i>	190
Глава 19	Цикълът на творческата компетентност.....	202
Глава 20	Мислене за мисленето <i>Формални операции</i>	214
Глава 21	Пътешествие към дълбините на ума <i>Креативна реалност</i>	223
Глава 22	Второто привързване <i>Ин и ян</i>	240
Глава 23	Подновяване на обещанието.....	247
	Библиография.....	255
	Тематична библиография.....	262
	Азбучен показалец.....	266
	За автора.....	271

*С благодарност на
Елена Стоянова, Елена Христова и Милена Манова
за помощта при издаването на книгата*

На Карън

Благодарности

Много хора допринесоха за създаването на тази творба, като ми изпратиха по-голямата част от книгите, научните статии и докладите, които използвах. Искрено съм благодарен на всички. Благодаря на Ралф и Джуди Блум, които запознаха главния редактор на „Датън“ Бил Уайтхед със съкратен вариант на оригиналния материал. Най-искрени благодарности на Бил и на Пат Мъри, които успяха да надникнат зад моята надута проза, да съзрат в нея вълшебното дете и работиха търпеливо, за да направят картинката по-ясна. Благодаря на Нанси Браун, която ръководеше семинарите, които направиха възможно синтезирането на материала. Благодаря на Джордж и Рут Барати за престоя ми в Центъра за изкуства „Монталво“ в Саратога, Калифорния – моя подслон, където написах голяма част от тази книга. Благодаря на Катрин Баркли, която смекчи моите крайни оценки и ми помогна да вникна в най-прекрасните страни на майчинството. И накрая моето посвещение на Карън Хайндс говори за нещо повече от благодарност.

Прегговор

Материалът в тази книга ме доведе до позиция, която толкова силно противоречи на сегашното виждане за детското съзнание и човешката интелигентност, че нямах представа как да ги помиря. Противоречието произлиза от биологичния план за развитие на интелигентността, генетичното кодиране, заложено в нас, което пренебрегваме, увреждаме и дори унищожаваме. Системата ум-мозък е проектирана да развие изумителни способности, но за тази цел е необходимо бебето и детето да изградят знание за света такъв, какъвто е в действителност. Децата не могат да изградят тази основа, защото ние несъзнателно им натрапваме една обременена от тревожност представа за света (която несъзнателно е била натрапена и на нас). Детството е бойно поле между *намерението* на биологичния план, който движи детето отвътре, и нашите *тревожни намерения*, които притискат детето отвън.

Природата е предвидила детето на човека да бъде по-дълго зависимо от грижите на възрастен, отколкото който и да е друг биологичен вид. Ако родителите и обществото зачитаха целта на природата, която стои зад тази дълга зависимост и бавно съзряване, детето щеше да открива и да отвърща на света, без да се интересува от полезността или стойността на своите открития. Ако на детето беше позволено да развие този естествен мироглед, логическото съзряване щеше да развива и полезност, и стойност, и способности, далеч надхвърлящи нашето въображение. Всъщност децата в други части на света непрекъснато проявяват способности, които са далеч отвъд приетите от нас норми, макар и не за дълго.

Отначало мислех само да нахвърлям схематично биологичния план, отразявайки развитието на моето разбиране за него през всичките тези години. Но материалът не ме оставяше на мира. Заизникваха важни въпроси: кое е

толкова сбъркано във всички високотехнологични страни днес, че детският аутизъм и мозъчните увреждания се увеличават с епидемична скорост, броят на случаите на самоубийства сред децата нараства с всяка година, все повече родители пребиват до смърт бебета и малки деца, училищното обучение става все по-непродуктивно, травмиращо – дори опасно; дотолкова, че запазването на сегашната система изглежда невъзможно. Разбрах, че нито един от тези проблеми не може да бъде решен изолирано. Разбрах също, че допускаме сериозна грешка, ако смятаме, че децата само отразяват напрежението в света на възрастните. По-скоро може да е обратното. В основата лежат естеството на детския ум, човешката интелигентност и биологичните ни връзки със земната система, от които зависи развитието на системата ум-мозък. Докато този въпрос не бъде изяснен и поправен, проблемите ни могат само да се увеличават.

След като работих върху ръкописа около година, почувствах, че би било полезно да изнеса лекции по темата, за да получа обратна връзка от родители, учители, професионалисти или който и да е друг, който проявява интерес. Лекциите се превърнаха в тридневни семинари и се оказаха изключително ценни като извор на постоянни корективи – установявах баланс между теорията и всекидневната реалност и предоставях десетки източници на изследвания, които иначе никога не бих открил. Преди всичко в резултат от тези лекции и семинари като ударна вълна до мен достигнаха силни реакции от много различни части на страната, които потвърждаваха изложените в тази книга идеи.

Като баща на пет деца, като възрастен, който има ясен спомен от впечатленията, състоянията на ума и очакванията от ранните си години, и като учител в колеж и в държавно училище имах някакъв практически опит, който да съотнеса към често абстрактните изследвания на детето, системата ум-мозък и реалността. Но не бях подготвен за това, което се получи, когато материалът ми разкри връзки и значения, за които само смътно подозирах. В един момент почувствах, че не съм в състояние да напиша тази книга – че последиците са твърде всеобхватни и твърде тъжни, за да ги формулирам. Изпаднах в депресия, когато започнах да виждам потенциала на детето и огромната трагедия, която ни сполетява с всяко ново поколение. Почувствах вина заради собствения си опит като баща и носталгия по загубата на потенциала, който някога бях усещал толкова силно. Едва след като се задълбочих в материала, доколкото това беше възможно за мен, най-накрая разбрах защо *не* съм виновен, защо никой от нас не е или не е бил и защо обвиненията са до голяма степен безплодни. След като достигнах до това прозрение, материалът ми показва изключителния

и дълбок потенциал и надежда, които крие разбирането на детската (и нашата собствена) система ум-мозък.

Тъй като се обръщам като родител към родители, учител към учители и като човек, загрижен за реинтеграцията на Аза и детето, ще избягвам, доколкото е възможно, технически термини или обяснения. Единствената ми грижа е да очертая биологичния план и да опиша как е увреден и използвам всеки материал, който може да ми бъде от полза. Работата на Жан Пиаже например е един от основополагащите ми елементи, но съм използвал неговата теория и материали избирателно, доколкото е в услуга на моята цел. Ще трябва да минат поколения, за да се оцени огромният обем на работата на този швейцарски биолог, станал психолог. Пиаже прекарва около 45 години в наблюдение на развитието на интелигентността при стотици деца и аз намирам работата му за безценен източник, ръководство и модел. Всъщност именно интересът на Пиаже към т.нар. *магическо мислене* при децата се оказва ценна следа и в крайна сметка ми подсказва заглавието на тази книга. И все пак често използвам неговия материал по начин, който е почти противоположен на неговите собствени възгледи. В името на краткостта го правя без обяснения, причини или извинения (освен тук).

Като биолог Пиаже смята, че психолозите са сбъркали, започвайки от възрастния човек и вървейки назад към детето, пренасяйки в изследванията предубежденията и гледните точки на зрялата логика. Крайният продукт на един биологичен организъм, казва той, не е най-добрата отправна точка, ако искате да разберете този организъм. Трябва да започнете изследването си от началото на този живот и да оставите съществуването да ви покаже как расте. Пиаже установява, че детето трябва да изгради собствено интелектуално знание, за да интерпретира и да отвръща физически на света. Той открива, че бебето е подтиквано отвътре, от неволево намерение, да осъществява необходимите физически взаимодействия със света. Пиаже нарича резултатите от това взаимодействие *структура на знанието* на детето. Понякога наричаме това наш *мироглед*, т.е. начинът, по който мозъкът организира постъпващата информация и дава интелигентен отговор.

Пиаже установява, че детето преминава през отчетливи етапи в процеса на развитие на интелигентността, които вървят успоредно с физическото развитие. Той открива, че мозъчната система и структурата на знанието на детето преминават през специфични преходи, свързани с определени периоди на съзряване. При всяка от тези промени мозъкът започва да обработва информацията по нов начин и развива нови начини на взаимодействие с по-голям диапазон от преживявания. Според Пиаже тези промени в логиката са генетично обусловени и се проявяват при всички деца в една и съща последователност

на приблизително една и съща възраст. Подобно на физическия растеж – бих добавил аз.

Много хора се противопоставят на това схващане, особено в нашата страна. Джеръм Брунър смята, че всеки може да бъде обучаван почти по всяко време, ако бъде поставен в подходящата рамка, и че виждането на Пиаже, че ученето е специфично според етапа на развитие, е изкуствено обвързващо. Повечето педагози последваха Брунър и неговия призив за все по-ранно поставяне в учебна среда и обучение. Китайската народна република се отнася с пренебрежение към Пиаже, настоявайки, че децата им научават абстрактните учебни предмети много рано. (Тепърва предстои да видим обаче дългосрочните резултати от последните експерименти на Китай.) На следващите страници ще разгледам тези теории, противоположни на теорията на Пиаже, само в частта, в която според мен възпрепятстват разгръщането на биологичния план, а не във връзка с отношението им към Пиаже, чиято работа ще бъде представена сама по себе си.

Неотдавна Херман Епщайн, биофизик от университета „Брандайс“, откри доказателства за периодични скокове в растежа на мозъка при всички деца на приблизително еднакви етапи от тяхното развитие. В тези периоди мозъкът всъщност добавя нов биологичен материал за учене. Тези периоди се случват приблизително на всеки четири години, като всички – с изключение на един – съвпадат с периодите на логически преход на Пиаже. Скоковете в растежа на мозъка, изглежда, са генетично предопределени по същия начин, както етапите на развитие на Пиаже, и аз приемам за очевидно, че всички те са част от цялостното генетично кодиране на растежа на интелигентността.

Теорията за развитието, представена от Пиаже и Епщайн, предлага модел, в който почти всички проблеми на детството и евентуално на зрелостта могат да придобият нов смисъл. Но това може да стане само ако отчетем и заобиколим собствената предубеденост на Пиаже – една гледна точка, която е почти неизбежна за учен от ХХ в. Предразсъдъкът, който отчетливо бележи наблюденията му, е отношението му към характеристиката, която той нарича магическо мислене. В това отношение той споделя конвенционалното мнение на други изследователи, които говорят за *пожелателно мислене*, *фантазиране* или *аутистично мислене* на детето (в първоначалното значение на този термин) като затворена мисъл, която не си прави труда да сверява с реалността. Накратко, магическото мислене предполага, че съществува някаква връзка между мисълта и реалността, че мисленето навлиза в реалния свят и може да му влияе. Детското мислене се основава на тази нагласа през първите седем или осем години. Основният въпрос във психологията

и изследванията в областта на образованието е: „Как да накараме детето да се съобразява с реалността?“, „Как да накараме детето да се откаже от магическото мислене?“

Всяко поколение използва децата си за свои цели, заявява веднъж Ото Ранк, а магическото мислене е една от пречките да използваме децата си така, както бихме искали, в услуга на нашата технология. Означава ли това, че природата е допуснала огромна грешка, като е създала дете, което натрапчиво прекарва по-голямата част от времето си в очевидно непродуктивни и пречещи на оцеляването дейности – фантазиране, магическо мислене и игра? Подразбиращият се, почти аксиоматичен отговор на цялото ни съвременно отношение към децата е: *да*, природата очевидно е сгрешила тук – въпреки факта, че това, изглежда, противоречи на посоката и всички принципи на еволюционната адаптация и селекция. Но напоследък детският свят се срива почти толкова стремглаво, колкото и този на възрастните. Дали пък не са погрешни нашите представи за детето и природата?

Основният интерес на Пиаже и неговата несъзнателна предубеденост са насочени към развитието на рационалната научна мисъл – точно онзи тип мислене, от което става чудесен материал за университета. Блестящите му наблюдения и анализ на развитието на този тип мислене е изключително ценен, но му липсва нещо много важно. Неотдавнашните изследвания на разделен мозък доведоха до възникването на теорията за двойственото функциониране в зависимост от това кое полукълбо е активно. Някои изследователи решиха, че типът мислене на Пиаже (и следователно неговите резултати) произлиза от *мисленето на лявата половина* – обикновеното, линейно, рационално, цифрово мислене, толкова характерно за нашия век. Ето защо сега сме залитнали в обратната посока – да насърчаваме тренирането на другата половина. Според основните защитници на тази тенденция всички злини идват от прекаленото трениране на лявото мозъчно полукълбо и затова училищата трябва да включват повече учебни програми за десния мозък. Настръхвам само като си го помисля.

Разковничето се крие в универсалното желание на детето да играе и да фантазира. Изследователите твърдят, че бебето не извършва случайни или безполезни движения – от самото начало всяко действие има смисъл, цел и план. По същия начин, ако всички деца компулсивно прекарват по-голямата част от времето си в някаква дейност, то тази дейност трябва да играе важна роля в генетичната организация. Фантазната игра и магическото мислене не могат да бъдат грешки на природата или примери за дефектна детска логика, която се нуждае от корекция от страна на възрастните, защото никой вид не би оцелял с такова заложено противоречие.

Позволих си да използвам изследванията и термините на Пиаже като основа за изследването на детските преживявания. Но съм включил и онези вълшебни страни, които са неприемливи за академичната мисъл. Щом всички аспекти на детските преживявания бъдат разгледани като естествени и смислени, теорията за развитието на Пиаже придобива измерения, които далеч надхвърлят собствените му интереси, но все пак ги включват. Не се притеснявам за гледните точки на различните специалисти, в чиято област нагазвам – това е тяхна грижа. Ако съм пропуснал някои моменти, пренебрегнал дребни несъответствия, използвал съм или съм злоупотребил с материала избирателно – така да бъде. Моята задача е да нахвърлям скица на детския ум и на плана на природата за интелигентност. Това е обширна територия и несъответствията вероятно са неизбежни. Но аз заставам зад тази моя скица на човешката интелигентност и възнамерявам тази книга да бъде помощник в поправянето на едно чудовищно недоразумение.